

Mowa jako dźwiękowy sposób porozumiewania się ludzi

Mowa jako akt w procesie porozumiewania się językowego słownego odgrywa poważną rolę w społecznych kontaktach człowieka z innymi ludźmi.

Umiejętność sprawnego mówienia to w naszych czasach umiejętność szczególnie ważna. Większość zwierząt potrafi się porozumiewać, ale tylko człowiek potrafi mówić. Dzięki językowi rodzaj ludzki mógł osiągnąć to, do czego najmądrzejsze zwierzęta nie mogą się nawet przymierzać, jak gromadzenie wiedzy, przekazywanie doświadczenia, dyskutowanie problemu czy planowania przyszłości.

We współczesnym życiu ogromną rolę odgrywają także środki przekazu informacji, w których ich nośnikiem jest słowo mówione.

Toteż wszystkie nawet niezbyt rażące wady wymowy mogą w sposób istotny ważyć na losach dzisiejszych ludzi. Mowa jest dźwiękowym porozumiewaniem się ludzi, którzy w celu porozumiewania się posługują się językiem, który jest systemem wyrazów i reguł gramatycznych

Mowa jest procesem jednolitym, ale zależnie od aspektu badań można w niej wyodrębnić czynności nadawania mowy, czynności odbioru mowy oraz wytwór mowy, czyli tekst.

Nadawanie mowy i odbiór mowy zależne są od czynności;

1. mózgu z których najważniejsze są zjawiska powstające w strukturach korowych, ale ważne są także zjawiska zachodzące w układzie pozapiramidowym i drogach nerwowych,
2. narządów mownych (oddechowych, fonacyjnych i artykulacyjnych), kierowanych przez struktury korowe i zależnych także od działania nerwów obwodowych oraz od budowy anatomicznej wymienionych narządów.
3. narządów słuchu i od jego właściwości warunkujących słyszenie i rozumienie mowy innych osób, a także kontrolę mowy własnej (w percepcji

mowy bierze udział w pewnym stopniu także narząd wzroku, umożliwiając odczytywanie mowy z ruchu ust)

Zespołem środków służących ludziom do porozumiewania się jest język. Dzięki niemu porozumiewamy się bez względu na przestrzeń i czas.

Komunikacja ta polega na tym, że mówiący lub piszący swoje myśli, uczucia – wszystko to, co chce wyrazić, koduje i wypowiada lub pisze, a słuchacz bądź czytelnik dekoduje, odbierając w mniej lub bardziej właściwy sposób myśli i uczucia drugiego człowieka. W czyli idealnej sytuacji komunikacyjnej między rozmówcami istnieje zgodność tematu i wiedzy o nim, podobny typ inteligencji, uwarunkowań osobowościowych i kulturowych, podobny zasób słów, których używają oni w podobnych znaczeniach/ W wypowiedziach wszystkich ludzi możemy zaobserwować skłonność do częstszego użycia pewnych słów (nie mającą jednak nic wspólnego perseweracją) przy rezygnacji z innych.

Ten dający się odróżnić od sposobu mówienia innych ludzi charakterystyczny, indywidualny sposób mówienia nazywamy stylem. Język jest bardzo bogatym inwentarzem pojęć. W naszym indywidualnym języku posługujemy się tylko częścią tego inwentarza. Decydując się użyć tych a nie innych słów dokonujemy wyboru. Wybór ten, nie zawsze świadomy, jest świadectwem naszej psychiki, a znacząca jest tu nie tylko treść wypowiedzi, ale i jej forma. Używać języka znaczy więc dokonywać wyboru z jego inwentarza, czyli – przez wybór – pokazywać siebie; swój stosunek do świata i emocje, które nami kierują.

Mowa a myślenie

Mowa jest uzależniona od zdolności myślenia, myślenie jest podstawą na której ona się kształtuje.

Elementem procesu myślenia są wyobrażenia i pojęcia. Wyobrażenia odtwórcze są często fragmentaryczne, niejasne, nikłe. Abstrahowanie (czyli wyróżnianie jednej cechy desygnatu) a następnie uogólnianie cech wspólnych pewnym przedmiotom czy zjawiskom pozwalają grupować te cechy w klasy, a zatem prowadzą do powstania pojęć. Pojęcie ma charakter uogólniony, abstrakcyjny, nieobrazowy. Pojęcia umożliwiają myślenie o pewnych cechach w oderwaniu od innych cech i w

oderwaniu od samego przedmiotu. Są one najważniejszą formą odzwierciedlania rzeczywistości w umyśle człowieka,

Treść pojęcia nabiera wyrazistości i krystalizuje się dopiero w połączeniu ze swoją stałą formą – wyrazem. Język jest formą pozwalającą utrwaląć się pojęciom w naszej świadomości, przyswajać je od innych, posługiwać się nimi w myśleniu i przekazywać je innym w procesie porozumiewania się,

Myślenie jest procesem odzwierciedlania ogólnych cech rzeczy i uświadamiania sobie związków zależności, zachodzących między przedmiotami otaczającej nas rzeczywistości. Jest ono prymitywne i ubogie, jeśli odbywa się bez udziału środków, jakich dostarcza nam język. Język usprawnia myślenie, eliminuje z niego elementy konkretności, czyni je bardziej ekonomicznym. Umożliwia tworzenie precyzyjnych konstrukcji myślowych i wyrażania stosunków zachodzących między zjawiskami zarówno w czasie, jak i przestrzeni, pozwala skoncentrować myśl na pewnych treściach, analizować je. Język umożliwia także świadome i celowe działanie, umożliwia dokonanie analizy warunków zadania, formułowania zamierzeń, przewidywania rezultatów i w końcu konfrontacji wyników z zamierzeniami.

Przyswojenie sobie języka umożliwia rozwój inteligencji werbalnej, ponieważ myślenie językowe (abstrakcyjne, czy też pojęciowo- wyobrażeniowe) jest uogólnianiem i operowaniem kategoriami, poznawania stosunków między rzeczami, formułowaniem sądów.

Pojęcia nie ujmowane w formę wyrazów są mniej wartościowe, mniej wyraziste i z konieczności ograniczony jest ich zasób. Myślenie wyobrażeniowe uniemożliwia dokonywania bardziej skomplikowanych operacji myślowych, analizy i syntezy oraz oceny doznawanych wrażeń. Człowiek, który nie przyswoił sobie mowy, ma inteligencję prewerbalną, charakteryzuje go myślenie wyobrażeniowo-pojęciowe, to znaczy takie, w którym przeważają wyobrażenia. Ponieważ mowa jest ściśle związana z myśleniem, przeto obserwując sposób mówienia można często sformułować wnioski co do sposobu myślenia drugiego człowieka.

Mówienie wymaga subtelnej koordynacji motorycznej. Zdolność do należytego posługiwania się mową zależy od dobrego stanu narządów mowy, łącznie z centralnym układem nerwowym i od ogólnego stanu organizmu. Bardzo duże zmęczenie, senność lub wzburzenie emocjonalne powodują wadliwą wymowę, niewłaściwe użycie słów; niezdolność do organizowania i rozwijania myśli. Leki i alkohol powodują podobne skutki. Fizjologiczny stan człowieka wpływa także na

procesy selekcji potrzebnej podczas mówienia. Aby sensownie przekazywać swoją myśl, mówiący musi hamować skłonność do mówienia o rzeczach nieistotnych, jak na przykład o swych marginesowych skojarzeniach i osobistych troskach. Aby to hamowanie funkcjonowało sprawnie, mówiący musi mieć odpowiednie motywy i potrzebną energię. Gdy te warunki nie są spełnione, co zdarza się w zmęczeniu, chorobie i starości, mowa może stać się chaotyczna, powtarzająca się i bez związku.

Opracowała Ewa Pazdro

Biografia

1. Doroszewski W „O kulturę słowa” PIW, Warszawa 1979r.
2. Kaczmarek B. „Płaty czołowe a język i zachowanie człowieka”, PAN 1986r.
3. Kram J. „Zarys kultury żywego słowa” WSiP, Warszawa 1988r.
4. Maruszewski M. „Mowa a mózg”PWN,Warszawa1970r.